

Mission: Explore

IAIN MUIR
᠑᠗ᠢᠨᠮᠤᠢᠷ

Mission:Explore

IAIN MUIR

First published in Great Britain in 2013

Published by Explorer HQ
28 Kenwood Park Road
Sheffield
S7 1NF

www.missionexplore.net

Copyright © Explorer HQ 2013
Illustrations copyright © Tom Morgan-Jones 2013
Produced in association with John Muir
Design by Helen Steer

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission of the publisher. Having said that, we've lots of free creative commons stuff online too.

The moral rights of the authors have been asserted in accordance with the Copyright, Designs and Patent Act 1988.

A catalogue record for this book is available from the British Library.

ISBN: 978-0-9576158-3-0

English ISBN: 978-0-9576158-0-9
English paperback ISBN: 978-0-9576158-1-6
Welsh ISBN: 978-0-9576158-2-3

A Rannsaicheir chòir,

Cuidichidh na h-ìomairtean seo thu ann a bhith a' leantainn ceumannan athair glèidhteachas na h-àrainneachd - Iain Muir. Tha iad dha neach sam bith a tha deònach coinneachadh ris an t-saoghal leis an aon spiorad dàna 's a bh' aig Muir is meas a chur air na h-annasan a th' innte mar a rinn esan!

Am broinn: 'Mission:Explore Iain Muir' lorgaidh tu 20 ìomairt aig a bheil ceangal ri Muir agus cuid de na facail aig Muir fhèin bho chòrr is 100 bliadhna. 'S e an obair a tha romhad na 's urrainn dhut de na h-ìomairtean a chrìochnachadh is a chlàradh. Lorgaidh tu tòrr ìomairtean eile air làrach-lìn Mission:Explore.

Nuair a bhios tu air an leth-bhreac agad dhen leabhar-e seo a chrìochnachadh bidh tu air sireadh, coimhead, èisteachd, coiseachd, aisling, thu fhèin a bhogadh agus fiù 's dannsa a dhèanamh air do shlighe tro nàdar air an stairsneach agad fhèin is nas fhaide air falbh.

Mus gabh thu ri gin de na h-ìomairtean anns an leabhar seo, feuch air Trèanadh Bunaiteach Neach-rannsachaidh (air taobh-duilleig 24) agus dèan cinnteach gu bheil cead agad mus tòisich thu air na planaichean sònraichte agad.

Tha thìde ann rannsachadh.

**The Geography Collective
le Urras Iain Muir**

MEJMO01

Gabh 1000 ceum ...

... airson a bhith a' meas is a' rannsachadh na h-àrainneachd nàdarra a tha mun cuairt ort. Bi glè mhothachail agus coimhead air gach taobh dhiot airson aire a thoirt air nàdar.

Choisich Muir uair 1000 mìle airson barrachd tuigse is meas fhaighinn air an fharsaingeachd nàdair a bha mun cuairt air.

MEJMO02

Feuch a' ghaoth ort

Long àite gaothach agus fuirich an sin gus am fairich thu gu math, no gus am bheil na busan agad goirt. Sgrìobh sìos ciamar a tha seo a' toirt ort a bhith a' faireachdainn.

"Sèididh na gaothan an ùrachd fhèin annad, agus na stoirmean an neart, fhad 's a dh'fhalbhas na dreaghan bhut mar dhuilleagan foghair."

MEJMO03

Tha a h-uile càil ceangailte

Dèan dealbh de rudeigin a tha beò, an uair sin dèan dealbh de na rudan eile a tha beò 's a tha ceangailte ris. Dè dh'itheas e agus dè a tha ga ithe? A bheil sìon beò ann no leis? Dè thachras nuair a chaochlas e?

"Nuair a thogas sinn òon nì a-mach leis fhèin, tuigidh sinn gu bheil e ceangailte ris a h-uile nì eile a th' anns an t-saoghal."

MEJMO04

Fosgail meanbh Phàirc Nàiseanta

Lean ann an ceumannan Iain Muir - a chuidich a' chiad Pàirc Nàiseanta san t-saoghal a chur air bhonn - agus cruthaich tè dhut fhèin.

Thoir cuidegin eile cuairt timcheall oirre agus innis dhaibh na rudan a tha sònraichte mu a deidhinn.

Cleachd sreang airson crìoch na pàirce agaibh a shealltainn.

MEJMO05

Ionnsaich snàmh mar losgann

Coimhead ris an dòigh anns am bi losgann a' snàmh agus nuair a thèid thusa a shnàmh, feuch snàmh coltach ris. Dè na beathaichean eile bhon ionnsaich thu sgilean feumail?

Chaidh mòran de na dh'ionnsaich Iain Muir a thogail leis 's e dìreach a' coimhead air nàdar.

"Tha an latha 's tu a' toirt am follais nàdar nas fheàrr na uillichean leabhraichean."

MEJMO06

Rannsaich an aimsir

Dèan na soithichean 's an t-uisge ann, cluich snap 's cur-sneachda ann, cuir air dealbh-chluich le faileasan 's a' ghrian ris no smaoinich air dòighean eile airson eòlas fhaighinn air an aimsir a tha inntinneach is annasach.

Shreap Muir craobh ann an stoirm feuch cò ris a bhiodh e coltach. Na dèan sin - dh'fhaodadh gun deidheadh do bhualadh le dealanach no do mharbhadh no nas miosa fiù 's.

"Cha do chòrd riamh na b' fheàrr rium luasgadh uasal na coille agus cha do nochd na coilltean seo riamh rium cho ùrail, cho aoibhneach."

MEJMO07

Co-sheirm nàdair

Sgrìobh pìos ciùil a th' air a chur nad inntinn 's tu ag èisteachd ri na chluinneas tu a-muigh. Cluich a' phìos ciùil a' cleachdadh rudan nàdarra a lorgas tu a-muigh.

"Cò a dh'fhoillsicheas ceòl na gaoithe no ceòl an uisge 's e sgrìobhte sna h-aibhnichean?"

MEJMO08

Giùlain thu fhèin mar rannsaichear Bhictòrianach

Coisich dhan a h-uile àite a' giùlan leat sìon ach plaide aotram, tì, aran agus leabhran is peansail.

Tagh lusan agus beathaichean agus smaoinich air ainmean dhaibh a rèir an coltais agus na nà iad.

Clàraich gu h-ìosal iad.

MEJMO09

Danns gus cumail blàth

Cruthaich, stiùir agus cuir air dannsa gus thu fhèin a chumail blàth air oidhche fhuar.

Misnichidh seo thu - rinn Iain Muir fhèin dannsa Gàidhealach gus e fhèin a chumail blàth agus na dhùisg gus an do bhris an latha 's e an sàs air cliathaich beinne.

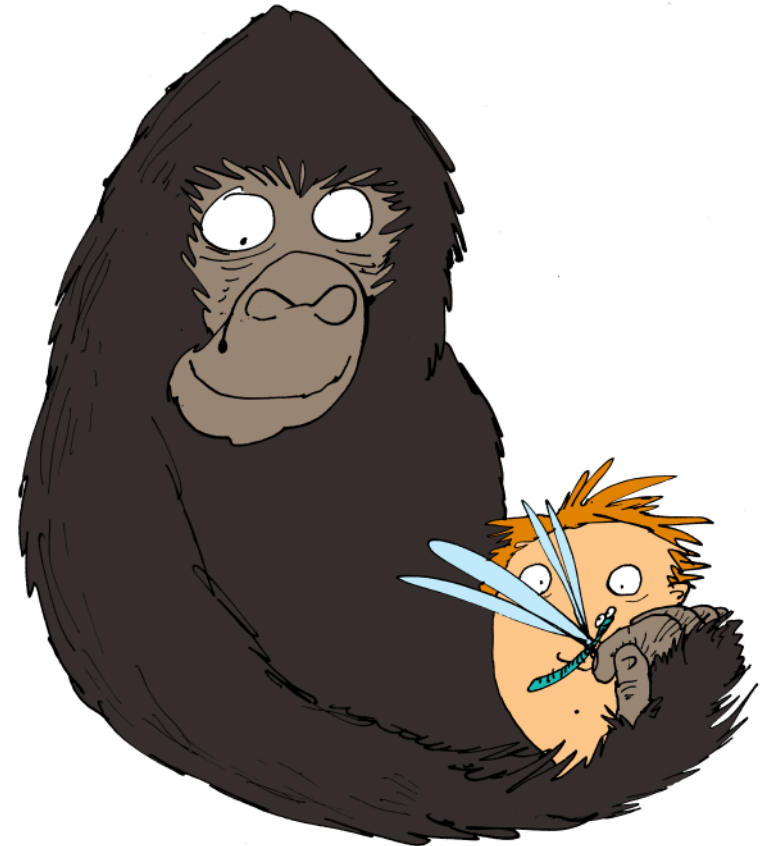

MEJMO10

Àite àraid

Lorg àite nàdarra as toil leat. Rach ann gu tric, rè beagan uairean, làithean no seachdainean.

Dè an dòigh sa bheil e ag atharrachadh? Dè eile a bhios a' tighinn dhan àite àraid agad?

MEJM011

Lean abhainn ...

... bho a toiseach gu a crìoch. Clàraich na prìomh rudan a dh'ionnsaicheas tu air an loidhne-ama seo.

"S e a bhith a' leantainn aibhnichean cuairt cho fàitneach 's a nìhear. Leis gur iad cuislean na cruth-tìre, tha an cuid as fheàrr de fhiadhaichead nàdair a' tighinn gu am bruthaichean."

MEJM012

Siubhail air do chasan loma ...

... air tràigh, ann an achadh, tro pholl agus ann an coille. Dèan coimeas eadar na làraich agad fhèin agus làraich bheathaichean sam bith eile a lorgas tu.

Seachain sìon a tha biorach no sìon a tha grod grànda air an talamh.

"Tha na Tùsanaich Ameireaganach a' coiseachd gu socair agus cha ghoirtich iad an àrainneachd càil a bharrachd na na h-eòin agus na feòragan..."

MEJMO13

Rach a dh'àite iomallach

Lorg àite far nach fhaic thu sealladh idir air obair mhic an duine (no far nach fhaic thu ach glè bheag dhith). Dèan mapa a' sealltainn mar a fhuair thu ann.

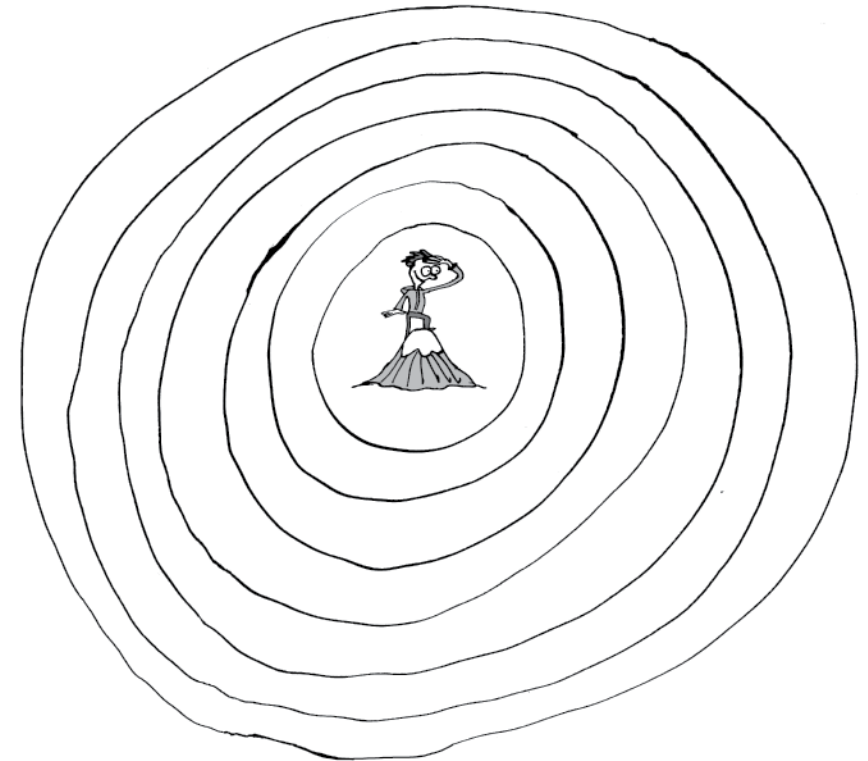
MEJMO14

Seas air mullach beinne

Sreap beinn no àite àrd eile. Meal an sealladh. Dè cho fada 's a chì thu? Dè dh'aithnicheas tu?

Feuch air làrach-lìn www.nationalparks.gov.uk airson àite àrd faisg ort fhèin a lorg.

"Sreapaibh nam beann agus faighibh am beannachdan."

MEJMO15

Dèan leth-bhruadar

Rach a-mach agus dèan dealbh a' sealltainn cò ris a bhiodh an àrainneachd mun cuairt ort coltach o chionn 150 bliadhna (nuair a bha Iain Muir beò) agus cò ris a bhios i coltach ann an 150 bliadhna eile romhainn.

150+

150-

MEJMO16

Dèan staran ...

... agus stiùir caraid air 's iad air an sùilean a chòmhdach. Iarr orra an staran a ghabhail a-rithist is fradharc aca. A bheil iad a' toirt an aire do dhiofar rudan gach turas?

Dèan cinnteach nach eil sìon biorach air an staran agad no rudan a bheireadh air neach a dhol mun cuairt air a chasan no crodh Gàidhealach molach sam bith.

MEJMO17

Seas suas airson nàdar

Lorg lus a th' air a mhilleadh, air a ghoirteachadh no air a bhacadh ann an dòigh air choiregin. Sgrìobh post-dealain às a leth gu cuidegin a dh'fhaodadh a chuideachadh no gu caraid. An urrainn dhut a shàbhaladh? Dèan dreach den phost-dealain agad gu h-ìosal.

MEJMO18

Dèan geur-amhairc air na speuran

Laigh fo na speuran is coimhead air na rionnagan, chan fhaod thu fàsadh idir! Dè chunnaic thu agus ciamar a dh'fhairich thu?

Feuch www.darkskydiscovery.org.uk airson molaidhean air mar a choimheadas tu air na speuran agus ceanglaichean-lìn eile.

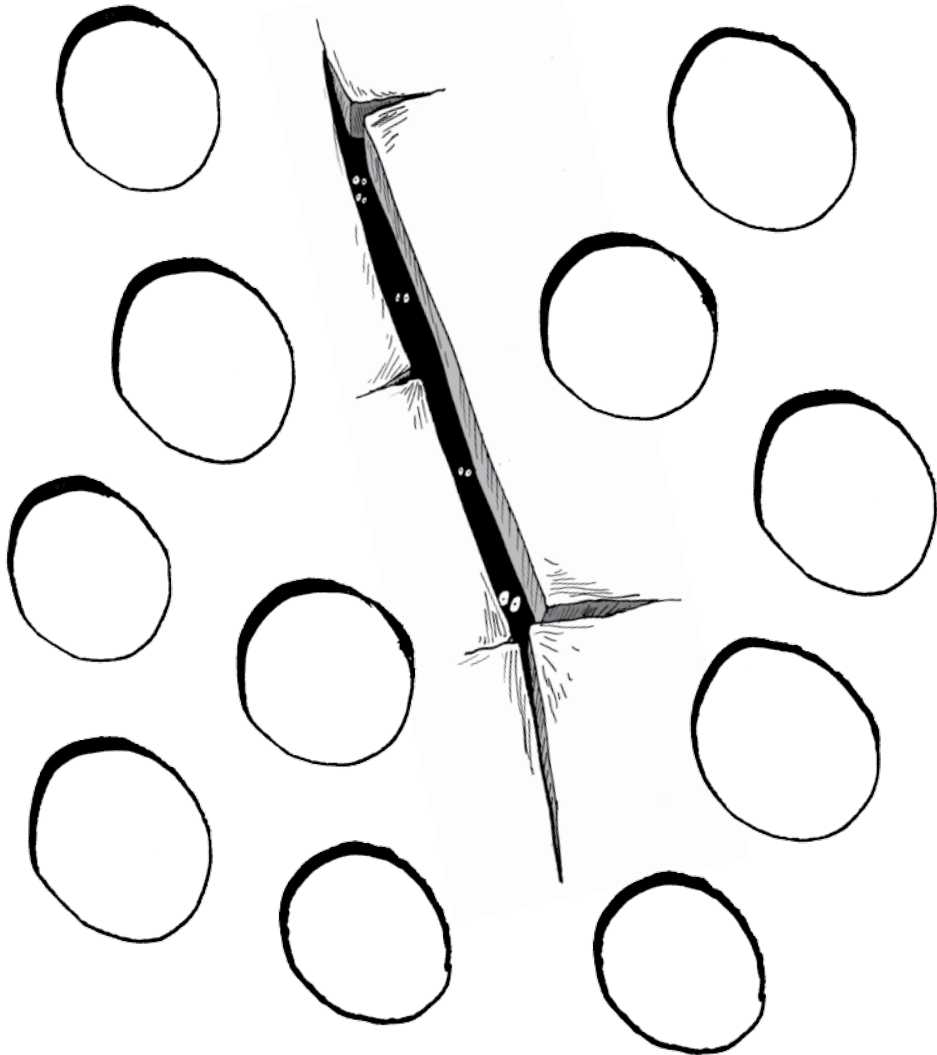

"Chan fhàilig bunaithean nàdair a chaoith... 's iad na speuran am mullach, 's iad na beanntanan na ballachan."

MEJM019

Meanbh-rannsaich

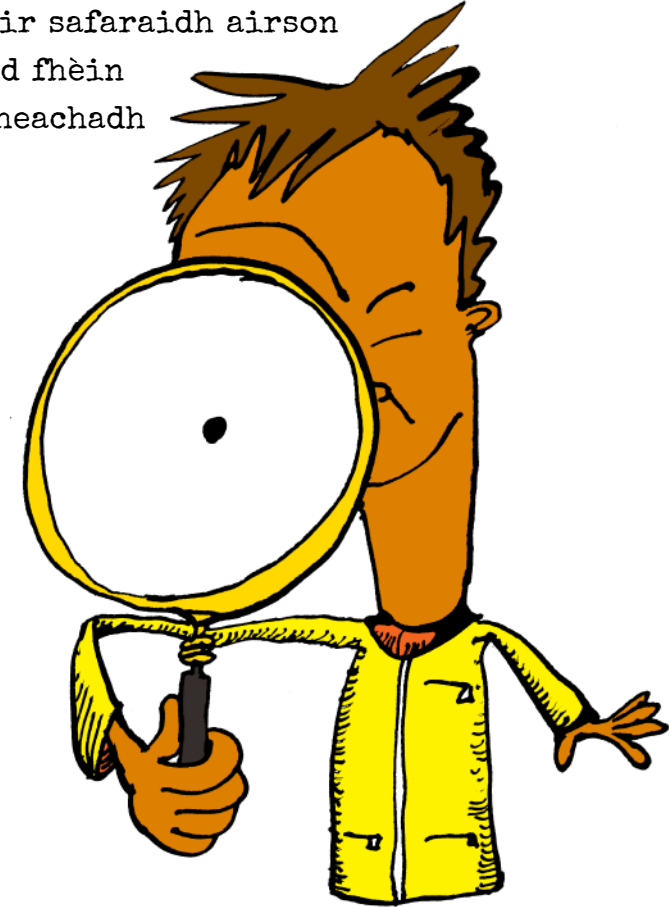
Rannsaich sgàineadh sa chabhsair, sa bhalla no ann an àiteigin beag eile. Lìon an duilleag seo le dealbhan bìodach den mheanbh-shaoghal seo a chaidh a lorg às-ùr leatsa.

MEJM020

Safaraidh 'Nan Còig Beaga'

Tagh còig creutairean beaga a tha a' fuireach faisg. A' cleachdadh seòltachd, eòlas air an àrainneachd mun cuairt ort agus le bhith a' leantainn làraich, gabh daoine eile air safaraidh airson na 'Còig Beaga' agad fhèin fhaicinn nan suidheachadh nàdarra.

"Is miann leam a bhith beò a-mhàin airson mothachadh daoine a thèid gu àilleachd Nàdair"

Trèanadh Bunaiteach

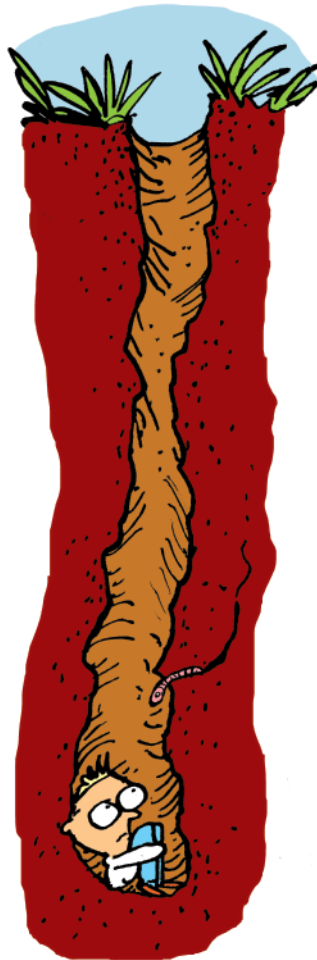
Airson do chuideachadh a bhith a' rannsachadh gun tuiteam ann an tobar, thu fhèin a reòthadh no a ghoil gu bàs no thu fhèin a phuinnseanachadh, crìochnaich an trèanadh bunaiteach seo.

A' cumail sàbhailte

Tha thu a' dol a bhàsachadh. Cha bu chòir gun gabhadh tu iongnadh aig an naidheachd seo, ach b' fhèarr leinn nam bàsaicheadh tu ann an ùine fhada agus gun cus bùrach fhàgail. Tha sinn air trèanadh bunaiteach a dhealbh dhut a chuidicheas tu a' rannsachadh gu soirbheachail. Lean na molaidhean seo agus tha deagh theansa ann gun tig thu air ais beò slàn!

Cunnartan

Tha cunnartan ciallach romhainn agus tha e àbhaisteach gum feum sinn dèiligeadh riutha nar beatha bho latha gu latha. Faodaidh gum bi buaidh aig an dòigh san dèilig thu ris na cunnartan seo air cho fallainn, inntinneach is fiosrachail 's a tha thu. Bi cruthachail, feuch rudan ùra agus

dh'fhaodadh gum fàilig thu ach na bi gòrach. Cuir na buadhan uile gu feum airson rudan cunnartach fhaicinn is a sheachnadh.

Àireamhan cudthromach

Dèan cinnteach gu bheil fios agad cò dha an cuir thu fios ann an suidheachadh èiginneach.

Neach a chuidicheas 1:

Neach a chuidicheas 2:

Neach a chuidicheas 3:

Seirbheisean èiginneach: 999

Suidheachaidhean èiginneach

Ma thèid an ceòl air feadh na fìdhle, lean na 3 ceumanan seo:

1. Na clisg!
2. Cuir fios air a' fòn gu neach a chuidicheas tu. Innis dhaibh na tha air tachairt, far a bheil thu agus dèan na chanas iad.
3. Fuirich far a bheil thu, mur a faigh thu òrdugh bho thidsear no inbheach eile aig a bheil fios dè a tha iad a' dèanamh.

Thusa agus do sgioba

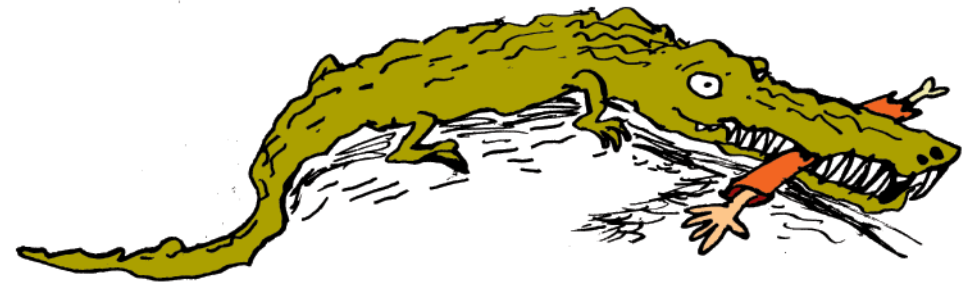
Tha riaghailtean aig na rannsaichearan as fheàrr nach brist iad uair sam bith. Seo feadhainn a chuidicheas tu a' cumail do cheann air do ghualnean:

- Na feuch air sìon mur a bheil fios agad gur urrainn dhut a dhèanamh gu sàbhailte.
- Lean stiùireadh air sanasan rabhaidh agus lean riaghailtean sam bith eile as aithne dhut.
- Coimhead às dèidh do charaidean - na aontaich ri sìon gòrach fheuchainn.
- Ma thèid do leòn innis dha cuidegin aig a bheil fios dè bu chòir a dhèanamh
- Na rach gu bràth a dh'àite le coigreach
- Na stob sìon nad bheul mur nach aithnich thu dè th' ann. Chan iarradh tu gun deidheadh do phuinnseanachadh 's gun cuireadh tu a-mach air feadh an àite
- 'S iad càraichean na biastan as mairbhtiche a tha mun cuairt. Seachain a bhith a' dol tarsainn air rathad ach ma dh'fheumas tu cleachd rathad-coise agus dèan cinnteach nach eil sìon a' tighinn.

Daoine, fiadh-bheathaichean agus àiteachan

- Dìon agus coimhead às dèidh nan daoine, beathaichean, lusan agus àiteachan air an tadhail thu.
- Às dèidh dhut crìoch a chur air Iomairt, na fàg sgeul ort às do dhèidh. Fàg a h-uile sìon, eadar gèataichean is callaidean, tobhtaichean is piorraidean mar a lorg thu iad.
- Cuir do chuid sgudail ann an àite iomchaidh no thoir leat dhachaigh e.
- Na bean ri lusan is beathaichean mur nach eil thu eòlach orra gu pearsanta. Tha teansa ann gun deidheadh do bhìdeadh, gonadh, sgròbadh no puinnseanachadh!
- Can halo ris a h-uile duine a thig do rathad. Còrdaidh sin riutha agus còrdaidh e riutsa nuair a chanas iad halo air ais!
- Bi ònarach is gabh uallach airson rudan a thèid ceàrr. Bidh meas aig daoine ort.

Mu Iain Muir

Rugadh Iain Muir ann an Alba ann an 1838 agus ghluais e a dh'Ameireaga nuair a bha e ll far an do chaochail e ann an 1914. 'S ann na òige a ghabh e gaol trom air an t-saoghal nàdarra. Nas fhaide air adhart na bheatha, thuig e mar a bha àiteachan fiadhaich air am bagairt agus chuidich e gus Pàircean Nàiseanta a chur air chois.

Chuireadh Muir a làmh ri iomadh obair. Bha e na rannsaichear is na neach-dùraigidh, na shreapadair beinne, na luibh-eòlaiche, na sgrìobhaiche, agus na bhruadaraiche. Ghabh Muir tursan dàna - mar eisimpleir choisich e 1000 mìle agus cheangail e e fhèin ri mullach craoibhe ann an stoirm. Bha feusag air a bha sgoinneil cuideachd.

Dh'fhaodar a ràdh gu bheil Iain Muir na phearsa fad-às ann an eachdraidh ach tha na bh' aige ri ionnsachadh dhuinn - gum feum sinn uile eòlas fhaighinn air àiteachan fiadhaich, tlachd a ghabhail àsta agus aire a thoirt dhaibh - cho iomchaidh an-diugh 's a bha e a-riamh.

Mu Urras Iain Muir

'S e Urras Iain Muir prìomh bhuidheann ghlèidhteachais airson àiteachan fiadhaich anns an Rìoghachd Aonaichte. 'S iad na dòchasan a th' aice:

- gun tèid àiteachan fiadhaich am meas leis a h-uile duine anns a' choimhearsnachd
- gun tèid talamh fiadhaich a dhìon air feadh na Rìoghachd Aonaichte

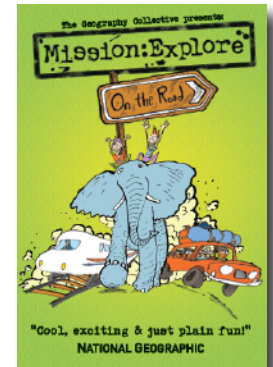
Tha e a' cur air dòigh Duais Iain Muir an asgaidh airson 's gun dèan daoine às gach àite agus de gach aois ceanglaichean ri nàdar.

Cèilidh air www.jmt.org airson tuilleadh ionnsachadh.

Mu Mission:Explore

'S e trèanadh sònraichte a th' ann an Mission:Explore airson ceatharnaich cruinn-eòlais, rannsaichearan rùnach agus còcairean comasach. Faigh lorg air iomairtean anns na leabhraichean agus air an làrach-lìn.

Tadhail air MissionExplore.net airson tòrr a bharrachd iomairtean, airson puingeon a bhuannachadh agus airson braisticean a chosnadh.

Tuilleadh mun dealbhadair

Tha an obair aig Tom Morgan Jones a' nochdadh ann an iomadh seòrsa àite leithid leabhraichean chloinne, air cùl bhuisaichean, air taobh chorcaìn bainne agus air feadh geamaichean-bùird sgaiteach. Tha Tom a' dèanamh a dhealbhan le peann bogaidh, glè thrìc ag adhbhrachadh bùrach dubhadanach, agus 's ann air sgàth seo a dh'ainmich e an làrach-lìn aige www.inkymess.com

Air a chruthachadh le:

Le:

Le taic bho:

Scottish Natural Heritage
Dualchas Nàdair na h-Alba

All of nature for all of Scotland
Nàdar air fad airson Alba air fad

Eadar-theangachadh le
Raghnaid Sandilands às leth
Fèisean nan Gàidheal:

